

Teodor Llorente i Alaquàs

EL CENTENARI DE LLORENTE

El passat dia 2 de juliol s'acomplí el centenari de la defunció de Teodor Llorente i Olivares (1836-1911), l'intel·lectual valencià més important i decisiu del darrer terç del segle XIX i principis del XX. Literat, periodista, historiador i polític, Llorente ha passat a la història com el poeta que major qualitat i quantitat aportà a la literatura valenciana del segle XIX. A més, cal remarcar també que fou el fundador i primer director del diari *Las Provincias* (1866), un dels impulsors de la societat valencianista Lo Rat Penat (1878), un destacat traductor al castellà dels principals poetes romàntics europeus, líder del Partit Conservador valencià durant el període 1885-1903 (a més de diputat provincial i a Corts i senador), mestre de periodistes i autor de diverses obres literàries i històriques tan simbòliques i significatives com ara el *Llibret de versos* i les seues diverses reedicions¹.

Polígraf, polièdric i polifacètic, Llorente fou, en definitiva, un humanista, un amant de la cultura, de la *res publica*, de l'art i de la bellesa, i varen ser, precisament, la seua sensibilitat valencianista i el seu afany per descobrir els atractius que amagava el nostre territori els que el portaren a visitar Alaquàs en tres ocasions, si més no: en 1880, 1897 i 1898. Tres viatges que aprofità no tan sols per a conèixer el nostre aleshores xicotet municipi, sinó també per a compartir inquietuds, taula i conversa amb els seus habitants.

¹ Per a una visió succinta i panoràmica de l'època i del personatge, consulteu el meu treball: *Teodor Llorente, el darrer patriarca*, Bromera-ILFV, Alzira, 2004.

DADES BIOGRÀFIQUES I BIBLIOGRÀFIQUES

Teodor Llorente nasqué el 7 de gener de 1836 al núm. 29 del carrer de Serrans de la ciutat de València, al si d'una família de la burgesia local. En 1858 es llicencià en Dret i Filosofia i Lletres, i passà a exercir com a juriscòult. Però en febrer de 1861, quan tenia 25 anys, en oferir-li l'empresari Josep Campo –el futur marquès– la direcció del diari *La Opinión*, abandonà l'advocacia per a dedicar-se plenament a les labors periodístiques. Així, es mantingué al capdavant d'aquell periòdic per període de cinc anys, fins a gener de 1866, moment en què fundà el diari *Las Provincias* i n'esdevingué propietari i director efectiu fins a l'any 1904, i honorífic fins a la mort.

Per influència dels principals poetes romàntics europeus, des de molt jove Llorente es consagrà a la creació lírica en castellà i en valencià. De la mà del mallorquí Marià Aguiló i Fuster, el seu estimat i reconegut mestre, i en companyia de Vicent Wenceslau Querol, el seu company d'estudis, Teodor es convertí en un dels paladins i protagonistes dels primers Jocs Florals de València (1859), que guanyà juntament amb el poeta català Víctor Balaguer. Fou així com es lliurà a la causa del moviment de la Renaixença, que el conduí a mantindre un estret contacte i una intensa relació no sols amb la resta d'escriptors valencians, sinó també amb els catalans, balears i provençals, ja que participà en diverses edicions dels Jocs Florals de Barcelona (fou mantenedor en les de 1866 i 1893, i president del consistori en la de 1880), en les Festes Llatines de Montpeller (1878), fou soci de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1868), i prengué part activa –en representació de Lo Rat Penat– en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat a Barcelona en l'octubre de 1906, i en els homenatges a Jacint Verdaguer (1908) i a Marià Aguiló (1909).

A València, i des de les columnes de *Las Provincias*, destacà com a promotor i valedor d'una Renaixença que sabia compartida amb tots aquests territoris, i que impulsà a través de nombroses cròniques i ressenyes literàries. Així, en juliol de 1878 esdevingué un dels fundadors de la societat cultural Lo Rat Penat, de la qual fou segon president (curs 1879-80) i, des de 1899 i fins a la mort, president honorari. Entre les activitats més destacades que Llorente portà a terme al si d'aquella entitat cal destacar la fundació, en febrer de 1880, del «Centre d'excursions científicoliteràries i artístiques del Rat Penat», que fins al juliol de 1911 practicà més d'un centenar de visites a tot tipus de pobles de la geografia valenciana –entre els quals Alaquàs, com ja ha

Teodor Llorente en 1866, quan fundà el diari *Las Provincias*.

sigut dit– en què tractava de descobrir els vestigis històrics i artístics que s’hi conservaven. Així mateix, cal també assenyalar que dirigí les publicacions periòdiques *El Panorama* (1867-1872), l’*Almanaque de Las Provincias* (a partir de 1880) i la *Revista de Valencia* (1880-1883); que en 1887 obtingué el títol de Mestre en Gai Saber per Lo Rat Penat; que en 1890 fou nomenat Cronista de València; i que en molts dels seus escrits periodístics, sobretot els de caire més literari, utilitzà el pseudònim de Valentino.

En la trajectòria pública i literària de Llorente cal distingir tres etapes: la inicial (1836-1866), en què destaca la seua dedicació a la traducció castellana i la incursió en la «República de la lletres» de la mà d’autors com Pasqual Pérez i Rodríguez, Joan Arolas i Vicent Boix; l’etapa d’assumpció social i literària, que va des de 1866, data de la fundació de *Las Provincias*, fins a 1874, any de la Restauració borbònica, en què es consolida com a poeta valencià i perio-

dista influent; i, finalment, l'etapa de maduresa (1874-1911), en què realitza una major i més qualitativa aportació social i cultural. És el moment en què excel·leix com a poeta, periodista, historiador i polític, i es converteix en el màxim representant de la Renaixença valenciana. Durant aquelles dècades, Llorente imprimí el seu segell personal al moviment literari, col·laborà en tot tipus de publicacions i iniciatives culturals (a València i a Barcelona, principalment), publicà els seus millors versos i participà en política activa; cosa que el convertí en el personatge més carismàtic i decisiu de la societat valenciana del moment.

Pel que a la seua obra es refereix, cal destacar: en el camp de la poesia valenciana, els volums *Llibret de versos* (1885), *Cartes de soldat* (1897), *Nou llibret de versos* (1902 i 1909, 2a ed. ampliada i amb pròleg de Menéndez Pelayo), *Llibrets de versos* (1914), *Poesies valencianes* (1936, subtitulada «obras completas»), i *Poesia valenciana completa* (1983), sense oblidar les antologies *Poesies triades* (1906), *Antologia poètica* (1958), *Poesia* (1996) i *Lo foc sagrat de la fe* (2010); en el de les traduccions, les obres *Poesías selectas* de Víctor Hugo (1860), *El Corsari* de Byron (1863), *Leyendas de oro* (1875), *Faust* de Goethe (1882), *Poesías* de Heine (1885) i *Poetas franceses del siglo XIX* (1906); en el de la poesia castellana, el volum *Versos de la juventud (1854-1866)*, publicat en 1907; i en el de la història, la magna obra *Valencia. Sus monumentos y artes. Su naturaleza e historia*, publicada en dos toms entre 1887 i 1902. Finalment, cal afegir-hi que gran part de la seua correspondència personal fou editada pel fill, Teodor Llorente i Falcó, en l'*Epistolari Llorente* (3 vols., 1928-1936); que una mostra dels seus articles periodístics fou recollida en 2001 sota el títol *Escrits polítics (1866-1908)*; i que en vida fou objecte de múltiples pintures, caricatures, busts i fotografies, tal com podrà comprovar-se en l'exposició de record i homenatge que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua prepara per al mes de novembre d'enguany.

Des d'un punt de vista polític, Llorente evolucionà del liberalisme moderat al monarquisme i el conservadorisme, i s'alineà amb el corrent que Francisco Silvela promogué enfront d'Antonio Cánovas del Castillo. Cap provincial del Partit Conservador per dues vegades (de 1895 a 1899, i de gener a juliol de 1903, moment en què abandonà definitivament la política activa), Llorente fou diputat provincial per designació en 31 de maig de 1874, i per elecció en 31 de desembre del mateix any i en 15 de desembre de 1877. Després d'una dècada allunyat de la política activa, la seua amistat amb Silvela el conduí a ser triat diputat a Corts pel districte de Sueca en 1891, pel de València en

1893 i pel de Lliria en 1899. Un any abans, en 1898, havia sigut nomenat senador per la província de València.

En vida, Llorente fou distingit amb diversos homenatges, entre els quals destaquen el que organitzà Lo Rat Penat amb motiu de la publicació del *Llibret de versos* (1885); el que en 1903 li oferiren aquesta mateixa societat i l'Ateneu Científic i Literari a propòsit de la finalització de l'obra històrica *València*; el que en 1907 li dedicà novament Lo Rat Penat amb motiu de les seues noces d'or amb la poesia valenciana; i el que, a iniciativa de nombroses associacions cíviques i culturals i amb el suport del consistori municipal valencià, rebé el 14 de novembre de 1909, quan enmig de l'Exposició Regional fou coronat amb llorer com «Poeta de València» en el transcurs d'un dels actes més multitudinaris que fins a la data haguera conegut la Ciutat del Túria.

A diferència de Catalunya, Llorente concebé una Renaixença explícitament apolítica. Sens dubte, ho féu per convicció; però també perquè, tenint en compte la difícil situació social en què aquell moviment lingüístic i literari es desenvolupà a València, on les suspicàcies separatistes i la falta de sensibilitat identitària valenciana estaven a l'orde del dia, pensà que era la millor manera de defensar-lo i consolidar-lo. En el terreny cultural, aquesta actitud «apolítica» li permeté exercir com a barrera o parapet davant dels múltiples atacs que contra la Renaixença propinaven els sectors valencians i madrilenys més hostils a la seua implantació i desenvolupament, i que eren pràcticament tots els socialment significatius: la burgesia, la classe política, la universitària i la clerical. És a dir, que no s'ha d'oblidar que, en matèria de cultura valenciana, Llorente actuà en contra de la seua pròpia classe social.

Teodor Llorente és un dels nostres més excel·lents poetes, un clàssic de la contemporaneïtat que no sempre ha rebut ni el tracte ni la consideració que, en justícia, li correspondrien. Exalçat pels escriptors valencians de principis de segle XX (Miquel Duran de València, Daniel Martínez Ferrando, Francesc Almela i Vives, Enric Navarro Borràs, Carles Salvador...) com a mestre i patriarca de les lletres valencianes, a partir de la dècada dels anys 60 començà a ser contemplat per la nova generació d'intel·lectuals de la postguerra (Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster, Ricard Blasco, Alfons Cucó...) com el responsable del suposat fracàs de la Renaixença valenciana. Afirmació que portà a oblidar fets i aportacions tan importants com, per exemple, que Llorente és el literat que major qualitat aporta a la literatura valenciana del

segle XIX; que practicà i defensà la unitat de la llengua; i que amb el pas dels anys aconseguí impregnar totes les capes socials i convertir-se en un poeta popular i simbòlic.

Marginat durant el tardofranquisme i la transició per uns i pels altres, en aquestes darreres dècades (i amb el precedent de Lluís Guarnier, que en 1983 es féu càrrec de l'edició de la seua poesia valenciana), l'obra i la figura del patriarca de la Renaixença estan sent revisades i resituades per una nova generació d'investigadors sorgida al si de la Universitat de València que intenta analitzar i comprendre, al marge de prejudicis i apassionaments, l'exacta dimensió de la contribució llorentina a la nostra cultura. I és en aquest nou context de revisió on cal situar els múltiples actes i publicacions de record i d'homenatge que, amb motiu del centenari de la seua mort, es portaran a terme durant 2011 a llocs tan diferents com ara Gandia, Benicolet, Algemesí, València, Museros i Barcelona, i dels quals el nostre municipi no hauria de quedar al marge.

LLORENTE I ALAQUÀS

Tal com he avançat, tenim constància que Teodor Llorente visità Alaquàs almenys en tres ocasions. En totes tres ho féu acompanyat dels membres del Centre Excursionista de Lo Rat Penat², que havia sigut fundat en febrer de 1880 amb la finalitat de visitar «*muchos puntos interesantes o curiosos de nuestro antiguo reino, que por el abandono con que miramos las glorias patrias están hoy casi olvidados*»³; o el que és el mateix: «*recorrer nuestro antiguo reino y estudiar prácticamente las muchas bellezas que el mismo encierra, interesantes a los ojos del sabio, del poeta y del artista*»⁴. I en aquest sentit, Llorente no sols fou el fundador i primer animador del Centre, sinó que el dirigí durant els seus primers 13 anys de vida, fins a 1892.

Perquè siguem conscients de la importància que concediren al nostre poble, cal destacar que els excursionistes de Lo Rat Penat practicaren a Alaquàs la quarta de les seues visites (després de Benissanó, Almenara i El Puig). La

² Al respecte, vegeu el meu treball «Tres visites del Centre Excursionista de Lo Rat Penat a Alaquàs (1880, 1897 i 1898)», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, Alaquàs, 1996, p. 11-29.

³ «Centro excursionista del Rat-Penat. Escursión a Benisanó», *Las Provincias* (3-III-1880).

⁴ MARTÍNEZ ALOY, Josep, «Centro excursionista del Rat-Penat. Recuerdos de Benisanó», *Las Provincias* (19-III-1880).

proximitat a la capital i l'atractiu que, als seus ulls, presentava el nostre Castell-Palau degueren ser decisius perquè triaren Alaquàs com una de les primeres destinacions, ja que s'hi desplaçaren en desembre de 1880. Vegem quin resum en féu, al cap d'un mes, el ratpenatista Josep Bodria en les pàgines de la revista catalana *Lo Gay Saber*: «Un altra excursió científica ha tengut lloch lo 14 del pasat desembre a un poble pròxim a la ciutat, Alaquàs. Aquest poble se distingeix per la fabricació dels perols i les casoles, de què se sortix en la capital i los seus contorns per a lo consum de les cuines (...). Enmixt de la població se conserva un colosal castell de forma cuadra ab quatre torres als ànguls del mateix, que sembla ser construcció dels últims dels segle XVI, o principis del XVII. Les cambres manifesten la grandiositat de las construccions d'aquella època i los seus murs de pedra la valentia dels guerrers o senyors que la poseiren. Lo pis, que's de rajoletas morisques, és molt enteresant. Llurs actuals duenyos de l'edifici són los marquesos italians de la Casta. La església és de bones proporcions i té algunes regulars pintures. Lo dibuixant, Sr. Bergon, prengué alguns apunts interesants, i lo Sr. Ferrer i Bigné recullia datos per a formar la crònica de la expedició»⁵.

D'altra banda, la ressenya que, amb anterioritat, en publicà el diari *Las Provincias*, i que sens dubte exercí una forta influència sobre el resum de Bodria, informa que els expedicionaris eren setze, i que també visitaren «*el antiguo convento de Dominicos y después de Mínimos, en cuya iglesia se venera la imagen de Ntra. Sra. del Olivar, llamada así por haberse encontrado bajo un olivo, y que es objeto de especial devoción del vecindario*»⁶, i «*algunos de los establecimientos de cerámica culinaria que dan nombre a Alacuás*»⁷; és a dir, diverses peroleries. És pràcticament segur que aquella ressenya, anònima, fou redactada per Llorente, director –com sabem– tant del diari com del Centre Excursionista.

De fet, el nostre Castell-Palau degué exercir una forta impressió artística en Llorente, ja que a partir d'aquell moment es convertí en un tema relativament recurrent per a ell, que no dubtà a al·ludir i descriure tant en les publicacions que dirigí (*Las Provincias*, *l'Almanaque de Las Provincias*, la *Revista de Valencia*...) com en les pàgines del segon volum de la magna obra *Valencia. Sus monumentos y artes. Su naturaleza e historia*, gràcies a la qual sabem

⁵ BODRIA, J., «Correspondència», *Lo Gay Saber*, núm. 11, Barcelona, 11 de gener de 1881, p. 20.

⁶ «Centro excursionista del Rat Penat. Visita a Alacuás», *Las Provincias* (14-XII-1880).

⁷ *Ibidem*.

que a la dècada dels anys huitanta del segle XIX el Castell-Palau es divisava des de Manises⁸.

Dèsset anys després de la primera visita, el 12 de desembre de 1897, durant un «*verdadero domingo de invierno*», Llorente tornà a Alaquàs novament en companyia dels membres del Centre Excursionista de Lo Rat Penat, aleshores presidit per Facund Burriel i Guillem, que aquell mateix dia també tenien previst visitar la veïna localitat de Torrent. A Alaquàs, Llorente i la resta de ratpenatistes inspeccionaren el Convent d'Oblates, una congregació, deien, que «*dedicada a apartar de la carrera del vicio a las jóvenes que por su situación precaria están más expuestas a estos peligros*»⁹, el Castell-Palau, i finalment la parròquia de l'Assumpció. Com que els excursionistes tenien també compromesa la visita a Torrent, no pogueren acceptar el banquet amb què volien obsequiar-los diversos alaquasers. I, segurament, fou eixe el motiu pel qual tan sols mes i mig després, el 30 de gener de 1898, tornaren a Alaquàs, ja que les autoritats locals «*les hicieron prometer que volverían para partir con ellos el pan y el vino*»¹⁰. Abans de dinar, però, inspeccionaren «*el antiguo convento de Mínimos, albergue hoy de un instituto religioso tan benemérito como lo es el de las Hermanas Oblatas de la Redención*»¹¹. I d'allí passaren a casa del metge Lluís Alfonso –«*parece que sea el alma de aquella población*», assegura la crònica–, «*en donde estaba dispuesta la comida con que obsequiaron a los socios del Rat Penat el Ayuntamiento y las personas más distinguidas*»¹². Finalment, cal dir que una de les informacions més interessants que reporta aquesta ressenya –novament anònima, però molt probablement escrita per Llorente– és la de fer-nos saber quin era el nom de les autoritats que en aquell moment estaven al front del municipi. Així, a banda del metge i del rector, que era mossén Jacint Grau¹³, sabem que l'alcalde d'Alaquàs es deia Benet Montalt, que els tinents d'alcalde eren Vicent Palop Sancho i Salvador Planells, que el síndic era Sebastià Alòs i el secretari de l'Ajuntament Vicent Palop Garcia¹⁴.

⁸ «*Desde Manises se ve un gran edificio con cuatro torres cuadradas: es el Castillo señorial de Alacuás*». LLORENTE, Teodor, *Valencia. Sus monumentos y artes. Su naturaleza e historia*, vol. II, Barcelona, 1889, p. 486.

⁹ «Lo "Rat Penat" en Alacuás», *Las Provincias* (2-II-1898).

¹⁰ «Lo "Rat Penat" en Aldaya», *Las Provincias* (31-I-1898).

¹¹ «Lo "Rat-Penat" en Alacuás», *Las Provincias* (2-II-1898).

¹² *Ibidem*.

¹³ «"Lo Rat Penat" en Alacuás», *Las Provincias* (13-XII-1897).

¹⁴ «Lo "Rat Penat" en Alacuás», *Las Provincias* (2-II-1898).

A finals de setembre i principis d'octubre d'aquell any, 1898, els membres del Centre Excursionista de Lo Rat Penat, sempre amb Llorente al front, visitaren diverses poblacions de la Canal de Navarrés, entre les quals Bolbait. I, a propòsit, el diari *Las Provincias* assegurarà que la intenció de la visita a aquell poble –que tenia com a patró a Sant Francesc de Paula– era «*ver en él un castillo o palacio de sus antiguos señores los condes de Alacuás*»¹⁵. I fou amb motiu de la inspecció del que quedava d'aquella antiga fortalesa que consignaren: «*Subiendo, y en algunos puntos casi trepando por las pendientes y tortuosas calles del pueblo, llegamos al castillo. Hállase muy destrozado, pero no derruido, ni mucho menos. (...) La vista que se descubre desde todas las ventanas es muy alegre, por la extensión que se domina. Opulenta familia debió ser la de Pardo de la Casta. En Alacuás tenía el espacioso y fuerte palacio condal, que aún se conserva, y que más de una vez hemos visitado los excursionistas del Rat Penat. Aquel palacio, tan próximo a Valencia, en medio de nuestra floreciente huerta sería una deliciosa residencia de invierno. Para librarse de los rigores del verano, nada más a propósito que este castillo de Bolbait, en sitio tan fresco y ventilado*»¹⁶. És a dir, que la visita al castell de Bolbait provocà en el cronista l'evocació de les realitzades anteriorment al Castell-Palau d'Alaquàs.

D'altra banda, gràcies a l'excursió que, un mes després, en novembre de 1898 Llorente i la resta de ratpenatistes realitzaren al municipi de Silla, i sobretot a la ressenya que en els dies posteriors en publicà *Las Provincias*, tenim constància documental que, a finals del segle XIX, el Cant de la Carxofa ja se celebrava a Alaquàs. La cita exacta a la que ens referim és la següent: «*Tiene Silla una especialidad en su popularísima fiesta del Santísimo Cristo que se celebra el día 6 de agosto. Esa especialidad es la Carxofa. No hay necesidad de que la describamos, porque apenas habrá en Valencia quien no la conozca. Los excursionistas se enteraron de todos los pormenores de este curioso aparato, y copiaron el villancico que canta el ángel al aparecer ante el público saliendo de la Carxofa. Esta fiesta se celebra también en los pueblos de Aldaya y Alacuás*»¹⁷.

Al cap d'uns anys, Llorente, des de la direcció del seu diari, tornà a concedir una gran atenció al nostre municipi –i més concretament al seu primer edifi-

¹⁵ UN EXCURSIONISTA, «“Lo Rat Penat” en Bolbait», *Las Provincias* (14-X-1898).

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ «“Lo Rat Penat” en Silla», *Las Provincias* (28-XI-1898).

ci civil– amb la publicació d'un llarg article titulat «El Castillo de Alacuás (Boceto de estudio arqueológico)», de l'historiador ratpenatista Francesc Vilanova i Pizcueta, que aparegué en portada de *Las Provincias* el 16 de juliol de 1907¹⁸. Encara que l'article resulta certament interessant per múltiples raons, en destacaré només dues: perquè l'autor ens fa saber que, en aquell moment, el poble d'Alaquàs se sentia el propietari sentimental de l'edifici, en afirmar: «*“Todos los del pueblo se creen con derecho al Castillo”, me decía amargamente el dueño del mismo (...). ¿Y esto qué significa? Algo que palpita de un modo poderoso en el alma popular, y que debe tenerse en cuenta, encauzándolo a la conservación de monumentos tan curiosos e interesantes como el presente*»; i perquè finalitzava amb una crida a la protecció del Castell-Palau en què s'al·ludia, directament, a Teodor Llorente, que com sabem aleshores i des de 1890 ocupava el càrrec de Cronista de València: «*A mi juicio, debiera pensarse con toda seriedad en la adquisición por el Estado, la provincia o el municipio, del castillo de Alacuás para destinarlo a Archivo del Reino, a Museo municipal, que tanta falta hace; a Colegio, a Hospicio, a lo que se quiera, siempre que se le dé un uso adecuado y se le ponga a cubierto de las vicisitudes de la propiedad particular, para evitar mutilaciones, como la tristísima de Oliva, quizás su destrucción total, y con toda seguridad su muerte por consunción, quizás en no largo plazo. Coadyuvemos todos a tan provechosa cruzada. Y a V., Sr. director de Las Provincias, por los títulos que le adornan en su calidad de Cronista de Valencia, le suplico, en primer término, que abogue por la conservación de tan bello specimen de las fortalezas feudales valencianas del siglo XIV*»¹⁹.

Finalment, cal dir que Teodor Llorente no sols s'interessà pels monuments, les institucions i les tradicions d'Alaquàs, sinó també pels seus fills més il·lustres, com és el cas del doctor Faustí Barberà Martí²⁰, a qui tractà personalment i amb qui coincidí entre els anys 1895 i 1903 en les diferents juntes directives de Lo Rat Penat, a què tots dos pertanyien; i a qui en febrer de 1906, a propòsit de la publicació d'un estudi sobre Carles Ros, Llorente descrivia de la següent manera: «*El Dr. D. Faustino Barberá es un médico perití-*

¹⁸ Trobareu reproduït aquest article al volum *Un passeig per la història del Castell-Palau d'Alaquàs (1880-1975)*, Ajuntament d'Alaquàs, Alaquàs, 2008, p. 66-70.

¹⁹ VILANOVA, F., «El castillo de Alacuás (Boceto de estudio arqueológico)», *Las Provincias* (16-VII-1907).

²⁰ Sobre ell, vegeu els meus treballs: «El doctor Faustí Barberà Martí (1850-1924), un soldat de la fe i de la ciència», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, Alaquàs, 2002, p. 43-61; «L'homenatge d'Alaquàs al doctor Faustí Barberà (1926)», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, Alaquàs, 2003, p. 43-49; i «Un nou discurs del doctor Faustí Barberà, un valencià nista flamejant (1903)», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, Alaquàs, 2006, p. 11-50.

Teodor Llorente pels voltants de 1880, quan visità Alaquàs per primera vegada.

simo, que ejerce con honra y provecho su profesión, la cual le deja muy poco tiempo libre. Pero, aun siendo poco, sabe aprovecharlo bien para otras cultas aficiones. El buen doctor es celoso ratpenatista, y excusado es decir que su comidilla consiste en la investigación de los anales valencianos. La literatura le llama más que la historia, y en aquel campo ha encontrado un personaje, de alguna celebridad, y que por haber sido poco estudiado, daba objeto oportuno a sus pesquisas. (...) De su vida, se sabía muy poco, y el Dr. Barberá, a fuerza de incansables pesquisas, nos lo ha dado a conocer; primero, en unas conferencias que dio en Lo Rat Penat; después, en un interesante libro en que las ha publicado, añadiendo muchas composiciones inéditas u olvidadas de aquel valenciano ingenio. Ahora ya sabemos quien fue Carlos Ros y podemos juzgar toda su obra literaria»²¹.

²¹ VALENTINO, «De re literaria. Carlos Ros y el Dr. D. Faustino Barberá», *Las Provincias* (12-II-1906).

CODA FINAL

Els alaquasers i alaquaseres del segle XXI hauríem de sentir-nos afalagats de saber que un intel·lectual de la talla i les característiques de Teodor Llorente mostrà tant d'interés i admiració pels monuments més insignes i els personatges més il·lustres del nostre municipi. I trobe que, en justa correspondència a la seua sensibilitat, una bona manera de manifestar el nostre agraïment envers el patriarca de la Renaixença valenciana, en aquest any en què s'acompleix el centenari de la defunció, seria la d'aproximar-nos amb esperit encuriós i interessat a alguns dels múltiples textos –lírics, històrics, periodístics i de tot tipus– que la seua estima per la cultura, la història i el paisatge del País Valencià l'impulsà a redactar; i en què, tal com hem pogut comprovar, de tant en tant s'hi troben referències als edificis, les tradicions i els fills més preclars d'Alaquàs.